

KUNNEN WIJ VERGEVEN?

Beste vrienden,

Het is ondertussen al lang geleden, maar toen waren we ook al lang getrouwd, toen Hilde eens tegen mij zei: “Kúnnen wij eigenlijk wel vergeven?” Dat was toch even schrikken tenzij men de huwelijksbelofte van trouw herleidt tot het beloven dat men nooit in andermans bed zal slapen. *Is de belofte van trouw niet in de eerste plaats de belofte dat men altijd, telkens opnieuw, zal vergeven?* In de nasleep van de kerkelijke problemen met seksueel misbruik zei een collega tegen mij dat men nu eens in de kerk moest ophouden met dat domme spreken over vergeven. Ik ben akkoord dat spreken over “moeten vergeven” vanuit een christelijke leer in sommige omstandigheden en met een groot kruis op de borst, ongepast is maar onmiddellijk stelt zich de vraag of het geloof nog zin heeft zonder “vergeving”.

In bijbelse tijden vermoordde Kaïn zijn broer Abel. Niemand mocht van Jahweh aan zijn leven raken maar hij werd wel verbannen: er was voor hem geen leven meer in de gemeenschap. Men laat de bedrieger met rust maar doet met hem geen zaken meer. Een bedrogen echtpaar houdt het proper maar er heerst voortaan eenzaamheid tussen hen. Dat kan je als de normale, zelfs zeer beschaafde manier van doen beschouwen. In het evangelie echter is er die weinig gesmaakte opmerking over de tweede wang. Ik zou dit niet karikaturaal willen interpreteren alsof we het niet erg zouden vinden een tweede keer bedrogen te worden. Het zegt wel dat men liever het risico loopt een tweede maal bedrogen te worden dan de mogelijkheid van menselijk samenleven op te geven.

Wat is vergeven? Wat kan er vergeven worden?

Ik stel voor vergeven niet louter te bekijken als een emotioneel-affectieve daad maar als **“de ander het leven gunnen onder ons”**. Zoals we vorige week hoorden in het boek Job is het een misvatting te denken dat enkel “fouten” en “misdrijven” voor vergeving in aanmerking komen. Er zijn mensen die moeten verantwoorden dat ze er gewoonweg zijn, onder ons. Ziekte en tegenslag wordt minder vanzelfsprekend vergeven dan men wel eens zou durven denken. Niet zelden leiden ze tot onbegrip en verbittering.

En dan de fouten. Ik kan mij voorstellen dat er onder jullie charmante, rustige mensen zijn met wie het moeilijk ruzie maken is. Ik behoor niet onder hen en jaren geleden heb ik een boek van pater Schillebeeckx gekocht omwille van zijn titel: **“God is altijd nieuw”**. Ten eerste was dit een verrassende uitspraak want wij kenden en eerden God omdat hij altijd dezelfde was, alfa en omega, en vervolgens had ik daar nu zelf veel behoefte aan: iedere dag “nieuw” weer kunnen opstaan, niemand die mij op mijn voorbije fouten zou wijzen, en ook niemand die met wrange gevoelens rondloopt zonder het te zeggen.

Voor iemand die een tijdje geleefd heeft is de wereld geen open ruimte meer, wegen zijn onbegaanbaar geworden, deuren zijn dicht. Je vrijheid is stilaan ingeperkt, je zou morgen willen herbeginnen maar je kan niet. Je mag al blij zijn als er op de wereld nog één plek is

waar je je thuis kan voelen en als dat dan niet het huis is van het “slachtoffer”, benepen huisje in een vijandige maatschappij. Je mag blij zijn als er nog één weg is waarop je op je gemak loopt en niet in de verbittering bent terechtgekomen, straatje van de spirituele dood.

Het leven gegund worden, niet in ballingschap maar in de gemeenschap en telkens opnieuw?

Kan dat?

Kunnen wij vergeven? Moeten wij vergeven? En wat meer is: zijn wij zelf in staat om vergeven te worden?

Maak je geen illusies: zelfs kleine dingen blijven diep in je zitten, worden soms tijdelijk vergeten om bij een volgende gelegenheid weer de kop op te steken. Hoe moeten we ons dan voorstellen dat zware trauma's vergeven worden? Moord, verkrachting, ontvoering, oorlog. Wie in Tour en Taxis naar “6 miljard mensen” is gaan kijken heeft wellicht de interviews gehoord met mensen uit oorlogsgebieden:

Hahrija uit Bosnië:

“Niemand van de oorlogsmisdadigers zal ik ooit vergeven, niemand. Nooit zal ik ze vergeven. Welk misdadig hebben onschuldige kinderen begaan? Mijn kind was in de zesde klas toen hij gestorven is. Heeft dat enige zin? Ze hadden niets menselijks in zich”.

Vergeven kan je slechts als je de andere kan blijven zien als mens en in sommige omstandigheden zal dat niet vanzelfsprekend zijn, ik denk onmogelijk.

Dit is jammer want een wereld zonder vergeving is een wereld waarin de *angst* stilaan gaat overheersen. In die wereld zal men proberen de angst te overwinnen door macht en onverzettelijkheid.

Francois uit Ruanda:

“Ik heb haat gekend, een onweerstaanbaar menselijk gevoel, een gevoel waaraan je niet kan ontsnappen als menselijk wezen... Ik heb waardering voor diegene die mij vergiffenis is komen vragen, maar de anderen, die zie ik nog altijd niet graag omdat ik bang ben van hen. Wanneer je iemand niet graag ziet, dan ben je bang van hem; wij leven samen omdat de wet ons dat oplegt, maar ik ben bang van hem. En ik denk dat hij ook bang is van mij, want hij probeert mij kwaad te doen, zo gaat dat.”

Vann uit Cambodja:

“Hoe kan je vergeven, als de misdadigers niet erkennen dat ze in fout waren?... Wie staat er op om zich met mij te verzoenen? Wat is zijn naam? Wie is hij?... Dat we tegenover elkaar geplaatst worden, dat we geconfronteerd worden met elkaar. Dat ik vragen kan stellen. En dat hij mij antwoordt...”

Luisteren en antwoorden: verantwoording afleggen, reeds voor kleine, nog moeilijker voor grote fouten. Wij hebben bij mijn weten geen moorden, laat staan massamoorden gepleegd maar kunnen wij het opbrengen voor onze eigen fouten vergeving te vragen en te aanvaarden? Hoe kan ik nieuw beginnen, hoe zou het vergevende gebaar van de ander, als het komt, mij kunnen redden als ik mijn fout niet kan bekennen, als ik zeg dat de andere begonnen is en mijn spijt verdrink in alibi's, als ik vervolgens op geen enkele manier in staat ben om iets aan mijn leven te veranderen?

Ziedaar de **paradox van de "vergeving"**: enerzijds raak je zonder vergeven en vergeven worden meer en meer ingesloten, achterdochtig, angstig en verbitterd. Anderzijds is vergeven en vergeving vragen onvoorstelbaar moeilijk, soms ronduit onmogelijk. *De paradox van de vergiffenis is dat ze net zo onmogelijk is als levensnoodzakelijk*. Ze behoort daarom tot de **"utopie"**.

En let op: *De utopie is de essentie, het waarheidsgehalte van de religie*. Zoals een visioen geen hallucinatie is maar de gave om de essentie van de dingen te zien, **zo is utopie geen illusie maar letterlijk de "goede plaats" om in te leven**, de enig mogelijke plaats om uit zijn benepen angsten te geraken. Utopie betekent niet het zelfbedrog van de ideale wereld die er nog niet is maar ooit zal komen, de naïeve illusie dat het onmogelijke zich overal en voor altijd zal realiseren. Het is wel *hier en vandaag willen leven in een goede wereld, en dat is een wereld van Verlangen*. Verlangen dat er voor iedereen plaats zou zijn, wetende en aanvaardend dat ik niet voor iedereen plaats kan maken. Verlangen dat er elke dag een nieuw begin mag zijn, wetende dat sommige feiten niet te herstellen zijn. Mijn tegenslag niet doen uitdraaien op verlies of vernedering van een ander, die misschien de tegenslag heeft uitgelokt of iemand die getracht heeft mij te helpen zonder daarin helemaal te slagen. Terughoudend zijn in het hanteren van conflicten, escalatie van onheil vermijden, de vicieuze cirkel van onheil onderbreken, kan al een realiteit zijn van leven in de Utopie, in het Land van Verlangen.

Ik wil een drietal dingen zeggen over *vergeven als Verlangen*:

Christenen zullen, als ze er op aangesproken worden, makkelijk antwoorden dat ze "moeten vergeven". Er is een woord dat niet rijmt op vergeven en dat woord is "moeten". *"Moeten vergeven"* is uit den boze en is een contradictio in terminis. Er móet niets. Ten eerste ligt het niet altijd binnen onze emotionele mogelijkheden, vervolgens sluit het harde móeten het verlangen naar vergeving uit en duwt zowel slachtoffer als dader weer dieper in de uitzichtloosheid van de schuld, als het dan toch niet lukt. Verlangen naar vergeving schept ruimte, moeten perkt ze in.

Vergeving als verlangen betekent ook dat *vergeven niet volgt op de feiten, op het onrecht maar eraan voorafgaat*. Wie niet leeft in het land van de utopie, het land dat ruimte toewenst aan iedereen, zal na geleden onrecht niet begrijpen wat vergeving zou kunnen betekenen, laat staan een poging ondernemen om te begrijpen wat er in de agressor omging, wat er nog aan menselijkheid in hem kan aanwezig zijn. En het gerecht zal hem niet verlossen.

Als gevolg hiervan is vergeving in het Land van Verlangen, in de utopie, *gebed*. Een vriend van ons had een gesprek met Hans Küng. Over gebed zij hij "God heeft onze gebeden niet nodig". Akkoord, maar hier hebben wij wel het gebed nodig. Laat ons eerlijk zijn: psychologisch zullen we een gevoel van vergeven (of is het vergeten?) hebben als we daar baat bij hebben, bij een conflict in een afhankelijke positie, om niet nog meer schade te lijden, of als de schade te overzien is of herstelbaar. In andere omstandigheden zullen wij onze onmacht moeten aanvaarden maar blijven leven in "*machteloos verlangen*". *Dat verlangen zal uitgedrukt worden in gebed, het zal gevoed en onderhouden worden door gebed*. Anders gaat het niet.

Ik lees u ter afsluiting kort het verhaal en gebed van monnik Mirone. Omwille van zijn goedheid, niet omwille van wat hij kwaad gedaan had, moest hij vermoord worden. Vooraleer toe te slaan vraagt de ridder die hem moet vermoorden Mirone God een laatste keer te bidden voor hem, de ridder, voor zichzelf en voor de hele wereld, vooraleer hij hem zal onthoofden. Mirone weet meer van bidden af en waarschuwt hem dat het gebed voor de mensheid zeer lang duurt:

*"De monnik bad tot de avond.
En van de avond tot het gloren, hij deed voort.
En van de ochtend tot de volgende avond, hij bad nog.
Van de zomer tot de lente, zijn gebed werd langer.
De jaren voegden zich bij de jaren, Mirone bad steeds.
De jonge eik groeide tot in de wolken.
Een woud was uit zijn eikels ontstaan.
Het heilige gebed was niet ten einde."*

Zeven maal zeventenzeventig keer zul je verlangen om te vergeven. Zolang het verlangen bestaat en ergens iemand bidt zal de wereld leven. Heer ontferm u over ons.

Jacques Goethals – 27 februari 2011